

1874 Ankara kuraklığına bir manzume: *Kasîde-i Kahtıyye***Ali YÖRÜR¹**

APA: Yörür, A. (2019). 1874 Ankara kuraklığına bir manzume: *Kasîde-i Kahtıyye*. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (14), 289-297. DOI: 10.29000/rumelide.541021

Öz

Kuraklık, yağışların normal seviyelerinin önemli ölçüde altına düşmesiyle ortaya çıkan ve herhangi bir zamanda, herhangi bir yerde meydana gelebilecek olan doğal bir iklim olayıdır. Kuraklık, dünyanın birçok yerinde farklı dönemlerde görülmüş ve kuraklığın sonucu olan kıtlık olayları yaşanmıştır. Avrupa'da 18. Yüzyılın ilk yarısında yaşanan doğal afetler ciddi kıtlıklara yol açmıştır. Benzer olaylar yine farklı zaman dilimlerinde Osmanlı devletinde de görülmüştür. Doğal afetlerden biri olan kuraklık sonucu Ankara'da oluşan zahire sıkıntısı, hububat eksikliği nedeniyle halkın yeterince beslenememesinden kaynaklanan ölümler artmış ve halk yakın yerlere göç etmiştir. Kuraklıktan dolayı kuruyan su kaynakları nedeniyle merkezdeki su sıkıntısı artmış, bölge halkının sağlığa uygunluk koşullarını sağlayamamasından dolayı hastalıklar ortaya çıkmıştır. Bu makalede 19. yüzyılda Ankara'da yaşanan kuraklık ve kıtlık hakkında bilgi verilmiş, Çerkeřizade Mehmed Tevfik Efendi'nin hayatı ve eserleri üzerinde kısaca durulmuştur. Şairin, 1874 yılında Ankara'da yaşanan kuraklık üzerine yazdığı *Kasîde-i Kahtıyye*'nin transkripsiyonlu metni, günümüz Türkçesine çevirisi verilmiş ve incelemesi yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kaside, Kahtıyye, Çerkeřizade Mehmed Tevfik Efendi, kuraklık.

A poem for the Ankara drought of 1874: *Kasida-i Kahtıyya***Abstract**

Drought is a natural climate event that can occur anywhere and at any time as a result of below-average precipitation. Drought has been observed throughout many parts of the world at different periods and has lead to famine events. The natural disasters that took place during the first half of the 18th Century in Europe resulted in serious famine events. Similar events had been observed throughout the Ottoman Empire at different time slices as well. Taking place in Ankara, drought, being of natural disasters, resulted in a severe shortage of grain, death caused by malnutrition of people because of cereals, migration of people to nearby regions, children being left orphaned, the drying of water resources due to drought thus leading to extreme water shortages in the centre of the province, as well as the emergence of diseases due to inadequate health conditions of the people. This paper both provides information about the drought and famine experienced in Ankara in the 19th century, as well as briefly mentions about the life and works of Çerkeřizade Mehmed Tevfik Efendi. A transcribed version of his *Kasîde-i Kahtıyye* about the drought in 1874 in Ankara, has been translated into Modern Turkish and examined.

Key words: Kasida, Kahtıyya, Çerkeřizade Mehmed Tevfik Efendi, drought.

¹ Dr. Öğrencisi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, (Edirne, Türkiye), ali.yorur@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1434-2995 [Makale kayıt tarihi: 09.02.2019-kabul tarihi: 14.03.2019; DOI: 10.29000/rumelide. 541021]

Giriş

Kuraklık, dünyanın birçok bölgesinde aynı veya farklı zaman diliminde görülen bir olaydır. Kuraklığın doğal sonucu olan kıtlık, bölge halkı için en tehlikeli doğal afet olarak kabul edilir. Çünkü kuraklıkla beraber bölgede suların azalması bitkilerin yok olmasına, halkın zamanla zahiresiz kalmasına, hayvanların telef olmasına neden olmaktadır. Ekonomileri daha çok tarıma dayanan devletlerde, kuraklığın uzun veya kısa sürmesi ve arka arkaya tekrarlaması beraberinde yıkıcı olabilecek sonuçların yaşanmasına neden olmuştur (Tümertekin 1955: 127). Osmanlı Devleti'nde halkın büyük bir bölümü çiftçilikle geçimini sağlamaktaydı. Yağışın az olduğu dönemlerde tarımla uğraşan kesim hasatta büyük kayıplara uğramaktaydı (Akkemik; Köse 2005: 129). Kuraklığın yaşandığı bölgelerde halk, kuraklıktan etkilenmeyen veya daha az etkisinin görüldüğü bölgelere taşınmıştır. Göç hadisesi nedeniyle bölge halkının arazisi boş kalmakta ve tarımsal üretim azalmaktaydı. Bu da tarımsal ürünlerden alınan verginin düşmesine neden olmaktadır (Karaboğa 2012: 327).

Ankara'da kuraklık ve kıtlık

Osmanlı Devleti 1845 ve 1874 yıllarında iki büyük kuraklık ve sonucunda da kıtlık yaşamıştır. Yaşanan kuraklıklar Osmanlı Devleti'nin birçok yerinde olduğu gibi Anadolu'da da Ankara, Konya ve Bursa'da etkisini göstermiştir. Kuraklığa bağlı olarak ortaya çıkan kıtlık bölgenin tarımsal faaliyetlerinin büyük ölçüde düşmesine ve dolayısıyla tahıl ürünlerinde pahalılık yaşanmasına, hayat şartlarının zorlaşmasına neden olmuştur. Anadolu coğrafyasında kuraklık, 1839 senesinde ilk belirtilerini göstermiştir. Bu durum karşısında Ankara yerel idaresi tarafından hükümet depolarında bulunan hububat halka dağıtılmıştır. Yerel idare böylelikle hububattaki fiyat artışını durdurmak istemiştir. 1845 senesindeki kuraklık ve kıtlık Ankara suyunun çekilmesine neden olmuştur. Bunun üzerine halkın istekleri doğrultusunda Ankara suyu üzerine bir bent inşa edilmiştir. Bir önceki sene yağışın az olmasından kaynaklanan üretimin azlığı ve 1845 yaz mevsiminin oldukça sıcak geçmesinden ötürü bölge halkının önceki senenin mahsullerini bitirmiş olmaları kıtlığın yaşanmasına neden olmuştur. Yaşanan kıtlık neticesinde Ankara ve yakın çevresi yardım talebinde bulunmuştur. Yöre halkının ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda hükümetten de yardım talebinde bulunulmuştu. Ankara'da yaşanan kuraklık ve neticesinde kıtlık karşısında hükümet Ankara'nın yanı sıra Bursa ve Bolu'ya da yardım edilmesi için çalışmalara başlamıştır. Diğer bölge halklarının ve hükümetin kıtlığın olumsuzluklarını giderme çalışmaları yeterli olmamış, açlık nedeni ile Ankara ve çevresinde hem insan hem de hayvan ölümleri yaşanmıştır. Zorlaşan yaşam şartları nedeniyle Ankara'nın kuraklıktan etkilenen sancak ve kazalarından vilayet merkezine göç hareketi yaşanmıştır (Altındaş 2018: 4).

Osmanlı Devleti'nde etkisini gösteren bir diğer kuraklık ise 19. yüzyılın son çeyreğinde yaşanmıştır. 1869-1870 yılları arasında havaların oldukça sıcak geçmesi nedeniyle çiftçi ürün alamaz duruma gelmiştir. Ankara vilayetinde 1873-1874 senelerinde kış aylarının çok sert geçmesi ve kuraklığın etkisinin devam etmesi yöre halkını tohumluk buğday stoklarını tüketmek zorunda bırakmıştır (Altındaş 2018: 5). Osmanlı Devleti'nin birçok bölgesinde kuraklık yaşanmasına rağmen ortaya çıkan kıtlıktan en çok etkilenen yer Ankara ve Konya olmuştur (Erler 2012: 151). Oldukça zor şartlar altında geçen kış mevsiminden sonra yaşanan kuraklık neticesinde Ankara vilayeti genelinde elde edilen ürün önceki yılların onda biri kadardı. Hükümet bölge halkının ihtiyacını karşılamak için çalışmalara başlamasına rağmen nakliyatla karşılaşılan zorluklar nedeniyle zahire zamanında getirilememiştir. Hükümet Ankara'nın et ihtiyacının karşılanabilmesi için öncelikle yakın olan yerlerden küçükbaş hayvan nakledilmesini istemiştir. Fakat hükümetin bu isteği Kastamonu başta olmak üzere diğer yerlerde de hoşnutsuzluğa neden olmuştur. Kıtlık nedeniyle halkın yetersiz beslenmesinden dolayı

bünyeler zayıf düşmüş ve beraberinde de salgın hastalıklar gelmiştir. Kıtık yaklaşık 18.000 insanın ölümüne neden olmuştur (Altındaş 2018: 5). Anne ve babaları kıtlıktan dolayı vefat eden çocuklar, askeri kıtlıkta ihtiyaçlarının giderilebilmesi için toplanmıştır. Ama çocuklara kıtlıkta sağlıklı bir ortam sağlanamaması üzerine bir ıslahhanenin kurulması için çalışmalara başlanılmıştır (Koç 2007: 127). Daha sonra Ankara'da aileleri vefat eden 100 kadar çocuk Ankara Valisi tarafından bakılmaları için yerli ailelere verilmiş ve ihtiyaçları hükümet tarafından karşılanmıştır (Erler 2012: 156).

1874 kıtlığıyla beraber Ankara kaza ve sancaklarından Ankara merkezine doğru bir göç hareketi yaşanmıştır. Ankara merkezine yaklaşık olarak 4.000 kişi göç etmiştir (Erler 2012: 157). Ama Ankara'nın yakın çevresinden yapılan göçler sonucunda umduğunu bulamayan halk yeniden göçe hazırlanmış ve yaklaşık olarak 30.000 kişi Adana, Bursa, Kastamonu, Sivas, Gümüşhane, Samsun, Tokat, Erzurum, Düzce, Bergama, Adapazarı, İzmit, İstanbul ve Halep'e gitmiştir (Erler 2012: 181).

1874 yılındaki kıtlık sonucu yaşanan açlık Ankara ve yakın çevresinde salgın hastalıkların (tifüs, sıtma, humma) ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Bu hastalıkların tedavi edilmesi için İstanbul'dan Ankara'ya doktor, eczacı ve tıbbi malzeme gönderilmişse de yapılan yardımlar yetersiz kalmıştır. Hastaların düzenli bir şekilde tedavi edilebilmesi için uygun hastanenin olmayışı nedeniyle süvari ve piyade kışlaları kullanılmıştır (Erler 2012: 168).

Ankara'da kuraklığın etkisiyle su sıkıntısı ortaya çıkmış dolayısıyla değirmenler çalıştırılmamıştır. Bu durum da un ve ekmek fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur. Mağdurlar için Ankara'ya gönderilen hububatın işlenememesinden dolayı halk ekmek yapamamıştır. Kıtığın bir sonucu olarak yardımların zamanında yapılabilmesi için şose yolların önemi artmış ve bu konuda çalışmalara başlanılmıştır. Nakliye işlemlerinin deve, katır gibi yük hayvanlarıyla yapılması oldukça masraflı olmaktadır. Dolayısıyla bu durum da yardım yapan yerel idare bütçelerinin zayıflamasına sebep olmuştur. Bu nedenle hükümet yardım için yapılan nakliye masraflarını mevcut gelir kaynaklarından karşılamak zorunda kalmıştır (Erler 2012: 300).

Çerkeşizâde Mehmed Tevfik Efendi

Çerkeşizâde Mehmed Tevfik Efendi, Osmanlı âlimlerinden Osman Vehbi Efendi'nin oğludur. Dedesi Halvetiyye-Şabâniyye tarikatı şeyhlerinden Mustafa Efendi'dir. 1242/1826 yılında Ankara'da doğmuştur. İlk tahsilini babasından almıştır. 1262/1846 yılında yükseköğrenimini tamamlamak için İstanbul'a giderek Vidinli Mustafa ve Hafız Seyyid Efendilerden ders almış ve icazet almaya hak kazanmıştır. Beşiktaş, Halep, Çankırı, Bursa, Balıkesir ve Mısır'da mevleviyet görevlerinde bulunduktan sonra Medine kadısı olmuş, daha sonra Ankara'ya dönerek on iki yıl müderrislik yapmıştır. Üç yıl İstanbul kadılığı yaptıktan sonra Rumeli kazaskerliği muavinliğine tayin edilmiş, aynı yıl Meclis-i Meşayih Nezareti reisi olmuş, 1889'da Anadolu, ertesi yıl Rumeli kazaskeri payelerini almış ve şeyhülislamlığın Meclis-i Müellefat Encümeni başkanlığına tayin edilmiştir. Dedesi Çerkeşi Mustafa Efendi'nin tarikatına mensup olan Mehmed Tevfik, şeyhülislam olmasına az kalmışken 1893 yılında vefat etmiş ve Aksaray Sofular'daki Ekmel Dergâhı'na defnedilmiştir (Kasâ'id-i Tevfik 1304: 47; DİA 1993: 273).

Çerkeşizâde Mehmed Tevfik Efendi, çoğu Arapça ve dinî konulu olan şu eserleri yazmıştır: Meziyyet-i İslâmiyye (İstanbul 1306), Gâyetü'l-beyân fi-ilmî'l-mîzân (İstanbul 1306), Behcetü't-tarffi-ilmî's-sarf (İstanbul 1308), İcmâl-i Nahv-i Arabî, Hediyetü's-sıbyân (İstanbul 1308), Miftâhü'l-akâid (İstanbul 1301), Levâiyü'l-kudsiyye fi-fezâil Şeyhü Ekber (İstanbul 1303), Mecmûa-i Fezâil, el-İtkân fi-tahkîk'l-

îmân, Tahkîk-i İdrâkât, Risâlefi-kabûli'ttevbe. Şerh-i Akâid-i Neseî Tercümesindeki Halâlara Dâir Risâle. Kasaid-i Tevfik² (1286 Şam, 1304 İstanbul) (Eliaçık 2011: 60).

Miraciye'nin içinde bulunduğu *Kasâid-i Tevfik*'te yer alan konu başlıkları, beyit sayıları ve içerikleri şu şekildedir:

1. **Tevhîd-i Bârî:** 108 beyitlik bir kaside olup *mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün* kalıbıyla yazılmıştır.
2. **Nazîre-i Nefî:** Nefî'nin sözüme redifli kasidesine nazire olarak 109 beyitlik bir na't olup *fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
3. **Kasîde-i Vücûd Der-Medh-i Rasûl:** 61 beyitlik bir na't olup *feilâtün feilâtün feilâtün feilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
4. **Kasîde-i İmkâniye Der-Hakk-ı Seyyidü'l-Kevneyn ve Rasûlü's-Sekaleyn Sallallâhü Aleyhi Ve Sellem:** 39 beyitlik bir na't olup *feilâtün feilâtün feilâtün feilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
5. **Kasîde-i Miraciye:** 47 beyitlik bir na't olup *feilâtün feilâtün feilâtün feilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
6. **Sahbâ-nâme-i Hakikat:** 63 beyitlik bir na't olup *feilâtün feilâtün feilâtün feilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
7. **Na't-ı Şerîf:** 38 beyitlik bir na't olup *feilâtün feilâtün feilâtün feilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
8. **Mersiye Der-hakk-ı Hazret-i İmam Hüseyin:** Her biri on beyitten oluşan yedi bentlik terki-i bend şeklinde bir mersiye olup *fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
9. **Kasîde-i Rahşiyeye Der-Medh-i Sultân 'Abdü'l-Azîz Hân:** 69 beyitlik bir kaside olup *feilâtün feilâtün feilâtün feilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
10. **Kasîde-i Kahtiye:** 36 beyitlik bir kaside olup Ankara'nın kıtlığı için *feilâtün feilâtün feilâtün feilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
11. **Der-Medh-i Sultân-ı Zamân Abdü'l-Hamîd Hân Dâme Mülkuhû:** 39 beyitlik bir kaside olup *feilâtün feilâtün feilâtün feilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
12. **Der-Medh-i Sultân-ı Abdü'l-Hamîd Hân Dâme Mülkuhû:** 49 beyitlik bir kaside olup *mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
13. **Şeyhü'-İslam Muhammed Sa'de'd-dîn Efendi Hakkında Söylenmiştir:** 48 beyitlik bir kaside olup *feilâtün feilâtün feilâtün feilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
14. **Hâlâ Mesned-Nişîn-i Makâm-ı Meşihat-i Ulyâ ve Semâhatlü Ahmed Es'ad Efendi Hazretleri Hakkında Söylenmiştir:** 41 beyitlik bir kaside olup *mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
15. **Kasîde-i Bahâriye Der-Hakk-ı Mûsâ Safvetî Paşa:** 44 beyitlik bir kaside olup *feilâtün feilâtün feilâtün feilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.
16. **Nasîhatü'l-İhvân:** 69 beyitlik bir mesnevi olup *feilâtün feilâtün feilâtün feilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.

² Kasâid-i Tevfik üzerine bir yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Şeyma Yaşıl, "Çerkeşizâde Mehmet Tevfik Efendi ve Kasâid-i Tevfik'i". Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara 2013.

17. **Şiire Nev-Heves İken Müşârün İleyh Safvetî Paşa Hakkında Söylenen İbtidâî Kasîdedir:** 32 beyitlik bir kaside olup şairin şiire yeni başladığı sıralarda Musa Saffeti Paşa için *fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün* aruz kalıbıyla yazılmıştır.

Çerkeşizâde Mehmed Tevfik Efendi'nin Kasîde-i Kahtıyyesi

Çalışmamıza konu olan *Kasîde-i Kahtıyye*, 1304/1887 yılında İstanbul'da Mihran Matbaası'nda basılmış olan *Kasâ'id-i Tevfik* isimli eserinin içinde yer almaktadır.

Çerkeşizâde Mehmed Tevfik Efendi'nin manzumesi, 37 beyitten oluşmaktadır. Eser, kaside nazım şekliyle ve aruzun fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün kalıbıyla yazılmıştır.

Çerkeşizâde Mehmed Tevfik Efendi kasideye, Allah'ın kullarını terbiye etmek için Ankara'ya büyük bir kuraklık verdiğini söyleyerek başlamaktadır:

Terbiyet-bağış-ı 'ibâd olmak için Rabb-i 'alîm
Ankara şehrine virdi bu sene kaht-ı 'azîm

Kuraklık zamanında gökten yağmur yerine ateş yağmış, yeryüzü sıcaktan kavrulmuştur. Toprak sıcaktan çatlamış, hava cehennem gibi sıcak olmuştur:

Yere şebnem yerine yağdı hevâdan âteş
Nâra garğ oldu zemîn tâ küre-i bād-ı nesîm

Çâk çâk oldu harâretle zemîniñ bağı
Tâb-nâk oldu hevânîñ yüzi mânend-i cahîm

Ankara'daki kuraklık Sultan Abdülaziz döneminde meydana gelmiş ve kaside ona yazılmıştır. Abdülaziz'in yardımıyla kıtlıktan eser kalmamıştır:

O şehinşâh-ı cihân 'Abdü'l-'azîz-i devrân
Rîze-ğ'âr -ı kerem ü luğfi anîñ çerğ-ı le'im

Kalmadı hâl-i tezelzülde eser 'âlemde
İdeli kuvve-i kudsiyyesi mülki tahkîm

Şair kasideyi, Sultan Abdülaziz'e sabah akşam dua ettiğini, Allah'ın sultanın kendisini ve evladını daima korumasını istemektedir:

İdelim şâm u şehër hayr du'â ey **Tevfik**
Böyledir 'âdet-i derîne-i her 'abd-i kadîm

Hıfz ide zâtını evlâdını Mevlâ dâ'im
Tâ ki ma'mûr ola küngüre-i 'arş-ı 'azîm

37 beyitlik Kasîde-i Kahtıyye'nin günümüz Türkçesiyle ifadesi şöyledir:

Her şeyi bilen Allah, kulları terbiye etmek için bu sene Ankara şehrine büyük kuraklık verdi. Merhametsiz olan feleğin cismi kaza kılıcı ile ikiye ayrılarak eteği kanla dolsun. Nice yıllardır yağmur nimetini veriyordu. Eyvah ki bu yıl susuzluk sebebiyle bağ ve bahçeler sararıp soldu. Hayli zamandan beri yağmur bulutları yok oldu. Acaba Kaf dağının arkasına mı çekildiler? Yere çığ yerine havadan ateş yağdı. Yeryüzü ateşlere gark oldu. Toprak, sıcaktan yarıldı ve hava cehennem gibi sıcak oldu. Dağlar her yönden siyah matem elbisesine büründü, nehirler boş kaldı ve bahçelerde fidanlar kurudu. Menekşe başı eğik bir şekilde mahzun ve düşüncelidir. Lale acılarıyla yaralanmış, gonca çok sıkıntılı. Çadır çiçeği çadırında saklanarak dünya bahçesine yokluğun sırrını anlatıyor. Yaseminin boyu bükülüp teni harap oldu. Paramparça olmuş göğsü iyileşmez. Birçok zamandır açan çiçekler karardı ve kurudu. Bütün ağaçlar kurudu, yok oldu. Yalnız selvi ayakta kaldı. Güzel sesli bülbülün ağzı dili kurudu. Sadece suzinak makamını söylemektedir. Bütün Hüdhüd'ler susuz kaldı ve Seba'ya hicrete azmettiler. Dünyanın güneş ve ay gözü böyle gönül yakan bir vahim hal görmedi. Süt şeker birçok nimetler yok oldu. İnsanlar çöp ve süprüntüleri yiyerek çok sıkıntı çekti. O zaman Ankara'da can pazarı olmuştu. Herkes evladını yokluktan zehirlerdi. Sonra Allah'a şükürler olsun ki ferahlık geldi ve âlemi sevince boğdu. Yani kerem sahibi padişahın haberi olunca Ankara'yı ihsana boğdu. O öyle bir şahıttır ki devleti ve tahtı üzere şaşa ve zenginlik bahşeder. Yine o öyle bir padişahıttır ki onun eli cevher saçar. O su gibi çeşitli nimetler verip Ankara'yı gıpta edilecek yer haline getirdi. O dünyanın padişahı Abdülaziz Han'dır. Onun lütuf ve keremiyle alçak felek dökülüp kırılmıştır. Onun her yeri yapıp tahkim etmesiyle eski durumdan eser kalmadı. Ey cihanın hükümdarı! Senin lütuf ve keremin olmasaydı biz yok olup giderdik. Senin ihsanın bize hayat verdi. Senin bir nazarın isabet etse mermer döşemeleri iksir gibi altın ve gümüş eder. Eğer senin kokunu saba her yere dağıtsa cennet bekçileri keyif ile kendinden geçer. Sadece bize değil bütün dünyaya senin hükmün yayılmıştır. Hindistan, Sind Eyaleti, Yemen, Belh, Buhara, Afganistan sık sık senden yardım istemektedirler. Biz de teşekkür ifade etmek için bu kasideyi takdim eyledik. Ey Tevfik! Sabah akşam hayır dua edelim. Allah onu, evladını korusun.

METİN

Kaşide-i Kahtıyye

Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilätün Fe'ilün

1. Terbiyet-bağş-ı 'ibād olmak için Rabb-i 'alim
Ankara şehrine virdi bu sene kaht-ı 'azīm
2. Merhametsiz feleğin dāmen[i] pür-hün olsun
Kesilüp tığ-i każā ile ola cismi dū-nīm
3. Nice yıllardır idüp ni'met-i bārāmı dirîğ
Şararup şoldı şusuzluk ile her bāğ-ı na'īm
4. Māverā-yı cebel-i Kāf'a mı çekdiler 'aceb
Hayli demden beridir ebr-i ma'ir oldı 'adīm
5. Yere şebnem yerine yağdı hevādan āteş
Nāra gark oldı zemīn tā küre-i bād-ı nesīm

6. Çāk çāk oldu harâretle zemîniñ bağrı
Tâb-nāk oldu hevânîñ yüzi mânend-i cahîm
7. Kühler oldu siyeh-püşî vü mâtem-i her-sû
Cüylar kaldı tehî nağl-i çemen-zâr elim
8. Ser-fürû Bürde benefşe mütefekkir mağzûn
Lâle pür-dâğ-ı elem gonce pür-endüh u sağîm
9. Oldı çadır çiçeği hayme-nişin-i ihfâ
Gülşen-i dehre idüp sırr-ı fenâ-yı tefhîm
10. Yâsemîniñ bükülüp qaddi harâb oldu teni
Eylemez sine-i şad-çâki kabûl-i termîm
11. Hâyli demdir kuşanup giydiği hep ezhârîñ
Kara ter-püş u siyeh câme siyeh ibrişîm
12. Oldı her dürlü şecer şahrâ-yı ‘adem
Yalnız serv-i sehî pâ-yı sebât üzre muğîm
13. Kuruyup ağız dili bülbül-i hoş-elhâmîñ
Süzinâk üzre ider şimdi hevâ-yı tağsîm
14. Teşne-leb kaldı bütün Hüdhüd-i zibende külâh
İtdiler tâ be-Sebâ-ı hicreti ‘azm ü taşmîm
15. Görmedi başıra-i mihr ü mehi gerdünüñ
Böyle bir hâlet-i dil-süz cihân emr-i vağîm
16. Oldı h’âbide-i mehd-i ‘adem ü nâ-büdi
Nice perverde-i şîr ü şeker ü nâz u na‘îm
17. Haş u hâşâki tenâvül iderek nev’-i beşer
Oldı pür-derd ü elem kalmadı bir tab’-ı selîm
18. Ol vakt olmuş idi Anqara cân bâzârı
Herkes evlâdım yokluğdan iderdi tesmîm

19. Minnet Allāha ki geldi feraḥ u fevzī necāt
‘Ālemi eyledi ğarḳ-āb-ı sürür u ten’im
20. Ya’nī ma’lūmı olunca şeh-i şāhib-keremiñ
Eyledi beldemizi maḫzar-ı iḫsān-ı ‘amīm
21. Ne şeh ol nūr-ı semāvāt ü zemīn-i devlet
Ne şeh ol şa’şa’a baḫşende-i taḫt u dīhīm
22. Ne şeh ol dest-i güher-pāşımı eyler taḫsīn
Menba’-ı nūr-ı tecellī yed-i beyzā-yı Kelīm
23. Eyleyüp şu gibi icrā ni’am-ı gūn-ā-gūn
Eyledi Anḳara’yı ğıbtada bāĝ-ı na’im
24. Dem-i luḫfunda anıñ her ser-i engüştü olur
Zümre-i ehl-i dile çeşme-i āb zer ü sīm
25. O şehinşāh-ı cihān ‘Abdü’l-‘azīz-i devrān
Rīze-ḫ’ār -ı kerem ü luḫfi anıñ çerḫ-ı le’im
26. Kalmadı ḫāl-i tezelzülde eşer ‘ālemde
İdeli kuvve-i ḳudsıyyesi mülki taḫkīm
27. Ey cihān-dār-ı muḳaddes ‘ilm-efrāz-ı vaḫār
Ve’y ḫudāvend-i kerīm ibn-i kerīm ibn-i kerīm
28. Olmasaydı kerem-i luḫf-ı cezīlīñ erzān
Tārūmār olurduḳ biz daḫi çün ehl-i ḳarīm
29. Yeñiden virdi bize feyz-i ḫayāt-ı iḫsānıñ
Nefḫ -i Rūḫul-ḳuds-āsā idüp iḫyā-yı remīm
30. İtse bir kerre işābet nazar-ı yümni eşeriñ
İder iksir gibi ferş-i ruḫāmı zer ü sīm
31. Ḫāzin-i cennet olur keyf ile sermest-i şafā
Büy-ı ḫulḳuñla şabā eylese ger neşr-i şemīm

32. Sâde bir biz mi bütün ‘âleme hükümün cârî
Behre-dâr-ı kerem ü ‘âıfetiñ her iklîm
33. Hind ü Sind ü Yemen Belh ü Buḥārâ Afġân
İtmededir geh geh ‘arz-ı ‘inâyet terkîm
34. Hüs-n-i ifâ-yı teşekkür için itdik biz de
Der-i dergâh-ı felek-câhıña mazhar-ı tanzîm
35. Olduğumdan kerem ü luḫfuñ ile perverde
Eyledim başkaca bir ṭarafa kaşîde taḫdîm
36. İdelim şâm u seḫer ḫayr du‘â ey Tefvîk
Böyledir ‘âdet-i derîne-i her ‘abd-i ḫadîm
37. Hıfz ide zâtını evlâdını Mevlâ dâ‘im
Tâ ki ma‘mûr ola küngüre-i ‘arş-ı ‘azîm

Kaynakça

- Altındaş, Eylem Tekemen. (2018). 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Yaşanan Kuraklığın Ankara’ya Yansımaları, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılıḫı*, C. 16, S. 24, 1-13, Çanakkale.
- Azamat, Nihat. (1993). Çerkeşî Mustafa Efendi, DİA, C.8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Çerkeşîzâde Mehmet Tefvîk. (1304). *Kasâid-i Tefvîk*, İstanbul.
- Eliaçık, Muhittin. (2011). Çerkeşîzâde Mehmet Tefvîk Efendi”nin Vatan Kasîdesi, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1), 51-73, Çankırı.
- Erlor, Mehmet Yavuz. (2012) Osmanlı Devleti’nde Kuraklık ve Kıtık Olayları (1800-1880), İstanbul: Libra Yayınları.
- Karaboġa, Durmuş Volkan. (2012). Klasik Dönemde Osmanlı Devleti’nde Tarıma Etki Eden Faktörler Ve Bu Faktörlerin Ortaya Çıkardığı Sonuçlar, *International Journal of Social Science*, Volume 5, Issue 6, December 2012, ss. 313-327.
- Tümertekin, Erol. (1955). Türkiye Kurak Bölgelerinde Buğday Yetiştirme Devresi ile Kurak Devre Arasındaki Zaman Münasebeti, *Türkiye Coğrafya Dergisi*, C. 3, 13, ss. 107-127.
- Yeşil, Şeyma. (2013). Çerkeşîzâde Mehmet Tefvîk Efendi ve Kasâid-i Tefvîk’i, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara.